

помощью эмпирических методов исследования демонстрируется эффективность организации и проведения пропедевтической практики.

Ключевые слова: практическая подготовка будущего учителя, психолого-педагогическая подготовка, пропедевтическая практика студентов, адаптация студентов вхождения в новую социальную роль — роль учителя.

In the article there is exposed the problem of psycho-pedagogical training of teachers and the role of propaedeutic practice is determined. Based on the features of this practice type the content and the objectives of student's activity are highlighted and they are aimed at his adapting to a new social role - the role of a teacher. It is determined the effectiveness of this way practice organization, which is based on the empirical research methods.

Keywords: practical training of future teachers, psycho- pedagogical training, students practice, propaedeutic adaptation of students to join the new social role - the role of the teacher.

УДК 378.016:37

І.Л. Холковська, Л.В. Тимошенко
м. Вінниця, Україна

ПЕДАГОГІЧНІ ПРИЙОМИ ФОРМУВАННЯ КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Постановка проблеми. Підготовка кваліфікованого вчителя, здатного вирішувати нестандартні ситуації, що виникають у навчально-виховному процесі, використовувати конструктивні способи взаємодії під час розв'язання конфліктів, закладаючи тим самим фундамент подальшого виховання в учнів умінь толерантного, шанобливого ставлення один до одного, є одним із пріоритетних напрямів вищої педагогічної освіти. Важливе місце в цьому процесі займають питання організації навчання — методів і прийомів взаємодії викладача і студентів, які б сприяли ефективності підготовки майбутніх учителів до попередження і розв'язання конфліктів у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи.

Аналіз попередніх досліджень, публікацій. У наш час необхідність конфліктологічних знань і умінь визнається всіма, а підготовка у галузі конфліктології є невід'ємною частиною навчання майбутніх фахівців. Різні аспекти конфліктологічної підготовки фахівців були об'єктом уваги вчених: визначені сутність і зміст понять «конфліктологічна компетентність», «конфліктологічна культура» (Д. Івченко, Н. Самсонова, Т. Черняєва, З. Дринка, Г. Болтунова, Н. Куклева, О. Єфімова, Є. Хорошилова); розроблені підходи, зміст і методи формування конфліктологічної компетентності і конфліктологічної культури фахівців різних галузей (О. Кротов, Д. Івченко, Н. Самсонова, Т. Черняєва); визначені концептуальні засади конфліктологічної підготовки майбутніх учителів (О. Іванова, В. Базелюк); розроблені підходи, зміст і методи формування готовності майбутніх учителів до розв'язання окремих видів професійно-конфліктологічних завдань (О. Лукашенок, З. Дринка, Г. Болтунова, М. Реутов, Д. Горелова, І. Пилипець, Є. Хорошилова).

Водночас аналіз теорії і практики конфліктологічної підготовки майбутніх учителів дозволив виявити низку недоліків. У цілях професійної підготовки педагогів загальноосвітньої школи конфліктологічний компонент представлений контекстно. Зміст навчання, спрямованого на досягнення вищеокреслених цілей, не відображається у спеціальній дисципліні («Конфліктологія»), а має фрагментарний, дифузний характер (окремі теми у соціально-гуманітарному циклі та дисциплінах професійної і практичної підготовки), що не забезпечує відповідного рівня підготовленості педагогів до роботи з конфліктами в школі. Таким чином, актуальним питанням професійної підготовки майбутніх учителів є розробка концептуальної моделі формування конфліктологічної готовності педагогів, важливою складовою якої є зміст та способи використання педагогічних прийомів взаємодії викладача і студентів на занятті.

Мета статті: розглянути суть і способи використання прийомів взаємодії викладача і

студентів, спрямованих на набуття майбутніми вчителями конфліктологічних умінь і формування професійно цінних особистісних якостей.

Виклад основного матеріалу. Набуття студентами педагогічного університету конфліктологічних знань, умінь, формування професійно важливих для попередження і розв'язання педагогічних конфліктів особистісних якостей орієнтує навчальний процес не на механістичну передачу-прийняття навчальної інформації, а на розвиток здатності тих, хто навчається, осмислювати, інтерпретувати, трансформувати досвід, який здобуття на заняттях завдяки використанню різних прийомів організації навчальної взаємодії.

Розглянемо сутність та способи використання прийомів взаємодії викладача і студентів, спрямованих на формування в майбутніх учителів конфліктологічної готовності.

1. *Мотиваційно-спонукальні прийоми* [2]. У процесі реалізації цих прийомів викладачеві необхідно залучити увагу майбутніх учителів до актуальних проблем конфліктології, збудити інтерес і бажання до розв'язання поставлених навчальних завдань. Використання цієї групи прийомів передбачає чотири послідовні етапи взаємодії викладача і студентів:

А. Створення ситуації успіху. Цей етап розпочинається з конкретного практичного завдання, яке ґрунтується на вже існуючому досвіді студентів у сфері вирішення педагогічних конфліктів. Завдання викладача полягає в створенні ситуації успіху, коли майбутні вчителі використовують уже відомі їм способи розв'язання конфліктних ситуацій. Важливе значення має спонукання студентів до рефлексії, яка слугує сходиною до подальшого розгортання навчальної діяльності на занятті.

Б. Виникнення ситуації «розриву». На цьому етапі викладач пропонує студентам для аналізу конфліктну ситуацію, яка за зовнішніми ознаками схожа на ту, що раніше використовувалася для створення ситуації успіху, але рівень складності не дозволяє вирішити її відомими способами. Таким чином виникає певний «розрив» між тим, що майбутні вчителі вже знають і чого вони ще не вміють. Студенти переконуються, що способи діяльності, які раніше приводили до успіху, перестають «працювати» в новій конфліктній ситуації. На цьому етапі майбутні вчителі завдяки рефлексії усвідомлюють обмеженість власних знань у галузі попередження і розв'язання педагогічних конфліктів.

В. Фіксація місця «розриву». На попередньому етапі майбутні вчителі відчули недостатність своїх можливостей у вирішенні конфліктних ситуацій, які пропонує викладач. Тепер їм належить визначити, чого бракує для успіху, тобто сформулювати цілі і завдання розвитку власної конфліктологічної компетентності. Фіксація проблеми відбувається таким чином: спочатку виявлений «розрив» аналізується в результаті загальної дискусії, а потім студентам пропонується в малих групах схематично відобразити проблему на папері. Відбувається обговорення способів фіксації проблеми, обирається варіант, який влаштовує всіх.

Г. Формулювання цілей і завдань розвитку конфліктологічної компетентності. Після фіксації проблеми студенти разом з викладачем повертаються до словесного формулювання проблеми, презентованої малими групами у вигляді схем і малюнків. Студенти самі формулюють цілі і завдання, які їм належить вирішити, визначають знання і уміння, якими необхідно оволодіти для конструктивного розв'язання конфліктних ситуацій.

2. *Прийом розробки і використання алгоритмізованої схеми аналізу конфліктних ситуацій* розвиває рефлексивне і алгоритмічне мислення майбутніх учителів. Алгоритм аналізу конфліктної ситуації студенти створюють спільно з викладачем. З одного боку, вони мають можливість ще раз переконатися в дієвості здобутих конфліктологічних знань: логіка розвитку конфлікту, вікові особливості суб'єктів конфліктної взаємодії, активні і пасивні стратегії поведінки в конфлікті, стилі конфліктної поведінки і особливості їх презентації в різних педагогічних ситуаціях, методи і прийоми попередження і розв'язання конфліктів, методики діагностики конфлікту і його складових. З іншого боку, створення алгоритмізованої схеми аналізу конфлікту припускає чітке розуміння способів використання здобутих знань для вибудовування правильної черговості дій учителя в конфліктній ситуації, усвідомлення професійної готовності до продуманих педагогічних рішень.

Алгоритмізована схема аналізу конфліктної ситуації передбачає такі наступні дії: 1) опис конфлікту, що виник (учасники, їх вікові та індивідуальні особливості; місце і час виникнення конфлікту; діяльність учасників); 2) визначення причин конфлікту; 3) визначення типу конфлікту; 4) аналіз ситуації з позицій учня і учителя; 5) встановлення в ситуації моменту, коли вчитель міг би попередити її перехід у конфлікт; 6) визначення прийомів взаємодії, які могли б попередити переростання конфліктної ситуації у конфлікт; 7) відбір способів управління конфліктом з метою його розв'язання; 8) аналіз інформації, яку одержує вчитель відносно успішності-неуспішності своїх дій; 9) аналіз варіантів стосунків з учнем після конфлікту.

3. *Прийом рефлексивного втілення* спрямований на розвиток у студентів умінь критичного аналізу і розв'язання конфліктних ситуацій. Цей прийом передбачає аналіз конфліктної ситуації з використанням розробленої алгоритмізованої схеми спочатку в письмовій, а потім в усній формі. Завдяки цьому в майбутніх учителів розвивається здатність до самоаналізу, рефлексивного мислення, яке відіграє важливу роль у пошуку конструктивних способів вирішення конфліктів. Особливість прийому полягає в тому, що студенти мають спочатку для промовляння процесу розв'язання конфліктної ситуації використати внутрішнє мовлення, одночасно фіксуючи своє бачення подій на папері, а потім вимовити все це вголос, тим самим закріплюючи в пам'яті алгоритм дій у конфліктній ситуації.

4. *Прийом багатоступінчастого вибору* спрямований на осмислення власного досвіду і самооцінку конфліктологічної компетентності, створення умов для самопізнання суб'єктів освітньої діяльності завдяки оволодінню методом рефлексії. Майбутнім учителям пропонуються картки з завданнями з конфліктології, серед яких: а) завдання репродуктивного характеру на застосування знань у відомій конфліктній ситуації; б) завдання на застосування знань у незнайомій конфліктній ситуації; в) завдання на застосування знань у новій конфліктній ситуації на основі часткової переробки відомого способу дій; г) завдання на застосування знань у новій ситуації на основі пошуку нових способів дій.

Інструкція до використання прийому передбачає виконання студентами таких навчальних дій: 1) вибрати із запропонованих конфліктну ситуацію, яка могла б статися з авторитарним учителем, і вирішити її відповідно до установок такого педагога; 2) вибрати конфліктну ситуацію, обставини якої виглядають надуманими (книжними, художньою вигадкою), і вирішити її відповідно до можливої стратегії дій Ідеального Вчителя; 3) вибрати і вирішити конфліктну ситуацію, типову для сучасної школи; 4) вибрати будь-яку конфліктну ситуацію, трансформувати її відповідно до свого бачення специфіки взаємодії у сучасній школі і вирішити з позицій власного стилю професійної діяльності.

Різноманітність і варіативність завдань, які складають суть цього прийому, акцентують увагу студентів на індивідуальних особливостях школярів, необхідності врахування специфіки системи цінностей, стилів спілкування й управління, важливості усвідомлення характеристик індивідуального стилю професійної діяльності.

5. *Прийом творчого вибору* допомагає студентам визначити обсяг власних знань з конфліктології, існуючі «перекуси», що є індикаторами несформованості певних компонентів конфліктологічної компетентності, через що ті, хто вчать, обирають завдання тільки певної спрямованості (з певною кількістю балів). Одночасно цей прийом може використовуватися як своєрідна форма самонавчання студентів.

Прийом припускає проведення контрольної роботи, яка складається з чотирьох блоків: 1) термінологічного; 2) завдань на встановлення пропущеного етапу в аналізі ситуації; 3) завдань на виявлення фактичних знань — імен учених, конфліктологічних концепцій тощо; 4) написання твору на задану тему, яка розкриває власне бачення студентом тих або інших конфліктологічних проблем. Студентам надається можливість вибрати три завдання з чотирьох. Правильне виконання кожного завдання оцінюється в 4 бали. Максимальна кількість балів, яку може набрати студент, — дванадцять. Таким чином, студенти не лише зміцнюють власні знання і уміння, але й виявляють одночасно завдання, яких вони намагаються уникати. Це сприяє самопізнанню і визначенню завдань професійного самовдосконалення.

6. *Прийоми активного осмислення (дискусії, дебати, круглі столи, «мозковий штурм»)* мають важливе значення для формування конфліктологічної компетентності майбутніх учителів, оскільки дозволяють прояснити власну позицію відносно вирішення конфліктних ситуацій, вислухати думки інших учасників навчальної взаємодії і завдяки цьому усвідомити багатовимірність проблеми попередження і розв'язання конфліктів.

Можна виокремити універсальні етапи дискусії, яких доцільно дотримуватися в процесі обговорення конфліктних ситуацій і пошуку способів їх розв'язання: 1) визначення проблеми або утруднення, які можуть бути вирішені завдяки обговоренню в групі; 2) формулювання проблеми в процесі її групового аналізу; 3) поглиблення розуміння проблеми завдяки виявленню пов'язаних з нею фактів і обставин; 4) спроби знайти вирішення проблеми (обговорення, збір даних, залучення зовнішніх джерел інформації); 5) узагальнення попередніх «робочих» висновків, які свідчать про можливість досягнення консенсусу між учасниками дискусії; 6) формулювання загальних висновків; 7) обговорення і перевірка остаточного рішення; 8) презентація резюме.

Основною проблемою застосування дискусійних форм роботи на заняттях є стимулювання активності студентів. Дискусія не допускає жорсткої зовнішньої регламентації, а тільки наявність початкового зовнішнього стимулу. У зв'язку з цим видається доцільним використання ідей Н.Сміта відносно еволюціонуючої дискусії. Американський психолог вважає, що творчий рівень обговорення на занятті важливої теми можливий, якщо дискусія «еволюціонує» з інших видів навчальної роботи. Тобто дискусія виникає ніби сама собою, хоча педагогічні умови для цього створює викладач [3].

Дискусія як прийом навчальної діяльності передбачає три етапи послідовного розвитку: 1) дискусія з викладачем у ролі ведучого (еволюціонуюча дискусія); 2) дискусія з підготовленим студентом у ролі ведучого; 3) дискусія без ведучого (самоорганізована).

7. *Прийоми творчого моделювання сприяють* розвитку у майбутніх учителів прогностичних умінь, педагогічної інтуїції, дивергентного мислення в конфліктній ситуації. Студентам на занятті пропонується: 1) змодельовати у вигляді схеми, малюнка, графіку ситуації виникнення конфлікту; 2) спрогнозувати вірогідні стратегії поведінки учасників конфлікту; 3) змодельовати можливі методи і прийоми попередження конфліктів; 4) визначити можливі методи і прийоми вирішення конфліктів; 5) спрогнозувати варіанти конфліктної взаємодії у разі розвитку конфлікту по горизонталі, по вертикалі; 6) змодельовати стратегію дій «Ідеального Вчителя» в конфлікті.

8. *Прийоми емпатійної співучасті* засновані на техніці розуміння почуттів опонента і співчуття йому в конфліктній ситуації. Результативність їх використання в конфліктологічній підготовці майбутніх учителів зростає, якщо викладач вчасно зупиняє інтелектуальні інтерпретації й одночасно створює передумови для максимального прояву студентами інтуїтивних відчуттів. Передувати цим прийомам можуть вправи на розвиток фантазії, педагогічної уяви, рефлексії [1].

9. *Прийоми творчої інтроспекції* спрямовані на розширення уявлень майбутніх учителів про внутрішній світ іншої людини, усвідомлення реальних психологічних характеристик і переживань учасників конфлікту, які співвідносяться з науковими положеннями про психологію конфлікту (врахування вікових, статевих особливостей, чинників темпераменту, характеру). Студент, що є учасником змодельованої конфліктної ситуації, завдяки роботі педагогічної уяви ставить себе на місце опонента, а потім вербалізує почуття, які, на його думку, переживає опонент у цих обставинах. Після творчої інтроспекції, спрямованої на психологічну імітацію внутрішнього світу опонента в конфлікті, студенти узагальнюють свої думки у вигляді висновків про мотиви і зовнішні спонуки конфліктної поведінки.

10. *Приєм луно-вербалізації* спрямований на розвиток емоційно-експресивної сфери, саморегуляції, самоконтролю майбутніх учителів. Група студентів одержує завдання змодельовати дії учасників конфліктної ситуації. За кожним членом групи закріплюється його «луна» — учасник іншої групи, який відтворює вголос почуття, стани, думки свого візаві. Після

кожної репліки конфліктантів робиться стоп-кадр, під час якого звучить голос учасника — «луни», який повідомляє про ті або інші мотиви, що спонукали опонентів діяти певним чином у цій ситуації. Після знаходження способу вирішення змодельованого конфлікту обидві групи аналізують його ефективність. До обговорення залучається вся група студентів, які завдяки позиції зовнішніх спостерігачів змодельованого конфлікту виявляють більшу об'єктивність. Групове обговорення сприяє більш адекватній оцінці майбутніми вчителями рівня розвитку вмінь саморегуляції, самоконтролю і адаптаційної мобільності.

11. *Прийом «крок за кроком»* сприяє розвитку у майбутніх учителів умінь і навичок вислуховування співрозмовника, прогнозування ситуацій, а також вибору оптимальних варіантів розв'язання конфліктів. Студенти працюють у парі, моделюючи конфліктну ситуацію в діадах «учитель-учень», «учень-учень», «учитель-батьки», «учитель-представник адміністрації». Після того, як перший з учасників конфлікту вимовляє репліку, другий її повторює, а потім на неї відповідає. Так само діє й опонент.

Завдяки використанню прийому «крок за кроком» студенти усвідомлюють типову помилку учасників конфлікту, які не слухають опонента, а замість цього обмірковують власну репліку у відповідь. Необхідність повторювати за співрозмовником його слова змушує студентів прислухатися спочатку тільки до слів опонента, а потім вчитися розуміти його почуття, мотиви, можливі приховані особистісні проблеми. При цьому відповіді один одному в конфліктному діалозі набувають іншого змісту та емоційного забарвлення.

12. *Прийом драматизації*. Завдяки високій емоційній насиченості, близькості переживань учасників драматизації конфлікту до реальних почуттів конфліктантів на занятті з'являється можливість: 1) діагностувати індивідуальні особливості поведінки майбутніх учителів у конфлікті; 2) виявити глибинні особистісні проблеми, які можуть надалі вплинути на можливість розв'язання педагогічних конфліктів; 3) формувати нові установки і моделі поведінки в конфлікті. Сумарним результатом використання прийому драматизації можна вважати формування конструктивного підходу студентів до власної професійної ролі у педагогічному конфлікті.

13. *Прийом рольового моделювання*: в умовах презентації конфліктної ситуації, яка відображає реалії шкільного життя, кожен з учасників по черзі діє в усіх можливих ролях. Таким чином досягається більш глибоке розуміння індивідуальної поведінки, її мотивів кожним з учасників взаємодії. Такий спосіб аналізу конфліктної ситуації не лише дозволяє побачити її «зсередини» завдяки «включеності» учасників у перебіг подій кожного разу в іншій ролі, але й активізує обговорення способів попередження і розв'язання конфліктів.

14. *Прийоми конструктивної комунікації*:

А. Перед студентами на занятті ставиться завдання — опанувати активні стратегії поведінки в конфлікті (суперництво і співпраця). З цією метою моделюється конкурентна взаємодія студентів у процесі полемічного обговорення проблем педагогічної конфліктології. Кожному учасникові в процесі полеміки доручається дотримуватися певної стратегії: суперництва або співпраці. Орієнтовними проблемами для обговорення можуть слугувати: способи презентації правил поведінки учнів; способи стимулювання навчальних досягнень; способи використання вчителем своєї влади/авторитету; способи структуризації навчального заняття; способи висунення вимог до роботи учнів; системи заохочення-покарання у вихованні.

Б. Тренінг конструктивної критики: студенти відповідно до запропонованої ситуації дають критичну оцінку виконаного учнем завдання, використовуючи різні прийоми: критика-надія, критика-аналогія, критика-схвалення, критика-співпереживання, критика-жаль, критика-здивування, критика-іронія, критика-докір, критика-натяк, критика-виклик, критика-застереження, критика-стривоженість.

В. Прийом «бумеранг»: студенти підтримують конструктивну суперечку, в якій один з них є вчителем, а інший — учнем. Необхідно звернути їх увагу на форму та зміст критики аргументів опонента-учня, а також на технічний аспект критики його можливої демонстративної поведінки.

Г. Студенти спочатку створюють методичні поради щодо того, як діяти в конфліктних

ситуаціях, а потім апробовують їх у навчальній аудиторії: 1) учень «розмиває» межі конкретної проблеми, виводить її за межі дискусії; 2) учень веде розмову про дріб'язкові речі, не бажаючи обговорювати головну причину конфлікту; 3) учень «підтасовує» факти з метою надалі звинуватити вчителя в непрофесійності і непоінформованості; 4) учень намагається вказати на некомпетентність учителя, ігноруючи конкретні факти і тенденційно трактуючи слова дорослого; 5) учень постійно намагається перебивати вчителя в розмові з приводу конфлікту, який відбувся в класі.

15. *Прийом евристичних питань* доцільно використовувати в умовах необхідності одержання додаткової інформації, аналізу конфліктної ситуації або для впорядкування тієї інформації, яка вже зібрана для творчого розв'язання конфліктологічного завдання. Евристичні питання, які можуть формулювати і викладач, і студенти, стимулюють формування нових стратегій і тактик вирішення конфлікту. Евристичні питання рекомендував використовувати в науковій і практичній діяльності ще давньоримський філософ Квінтіліан, який вважав, що для збору повної інформації про події або людину потрібно поставити і вирішити сім ключових питань: хто? що? чому? де? чим? як? коли? У наш час евристичним питанням приділяв багато уваги американський математик і педагог Д. Пойя. Перевагами прийому є простота й ефективність використання для розвитку інтуїції, логічного мислення і винахідливості студентів у процесі вирішення конфліктних ситуацій.

16. *Прийом синектики* (Дж. Гордон, Г. Буш) є ефективним способом розвитку діалогічних і творчих здібностей студентів, що відіграють важливу роль у пошуку способів вирішення конфлікту (синектика в перекладі — «об'єднання різнорідних елементів»). У застосуванні цього прийому варто уникати чіткого формулювання проблеми, яке випереджає виконання завдання, тому що це нейтралізує подальший пошук рішення. Обговорення доцільно розпочинати не з самого завдання (проблеми), а з аналізу деяких загальних ознак, які поступово вводять у ситуацію постановки проблеми, уточнюючи її зміст.

17. *Прийом незакінчених речень* може бути застосований у процесі формування всіх компонентів конфліктологічної компетентності майбутніх учителів. Викладач складає незакінчені речення, зміст яких торкається сутності і структури конфліктологічної компетентності. Студентам пропонується продовжити думку і закінчити незавершені речення, обґрунтувавши свої висловлювання. Таким чином студенти усвідомлюють рівень сформованості у себе як окремих компонентів конфліктологічної компетентності, так і загальної готовності до попередження і розв'язання конфліктів. У свою чергу, викладач одержує інформацію щодо успішності конфліктологічної підготовки майбутніх учителів, яка може бути використана для планування подальшої роботи за цим напрямом діяльності.

18. *Прийоми самопізнання* сприяють розумінню студентами логіки розгортання предметного змісту конфліктологічної підготовки і усвідомленню шляхів удосконалення у галузі педагогічної конфліктології. Майбутнім учителям пропонується скласти так звану «Карту знань», яка представляє логіку розгортання предметного змісту в процесі набуття конфліктологічної компетентності. Одночасно така карта є засобом фіксації власних досягнень кожного студента з вказівкою «відкриттів», «труднощів», «питань», «поворотних ходів», «зупинок для більш глибокого занурення в море знань». Аналіз власного руху до конфліктологічної компетентності оформлюється у вигляді педагогічного твору, планом до якого слугує «Карта знань».

Висновки. Результативність використання розглянутих прийомів у процесі підготовки майбутніх учителів до попередження і розв'язання конфліктів багато в чому залежить від викладача, його майстерності, такту, винахідливості, уміння стимулювати творче мислення студентів. Майбутні вчителі при цьому зміцнюють свої знання у галузі конфліктології, розширюють поле власної конфліктологічної компетентності, розвивають особистісні якості, важливі для успішного вирішення педагогічних конфліктів. Застосування комплексу прийомів конфліктологічної підготовки сприяє усвідомленню майбутніми вчителями можливих стратегій поведінки в конфлікті, створює сприятливі умови для професійного самопізнання і формування

індивідуальних стратегій конфліктної взаємодії.

Література:

1. Оларь Ю.В. Воспитание творческого отношения будущего учителя к организации образовательного процесса: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Ю.В. Оларь. — Екатеринбург, 2004. — 205с.
2. Сгонникова Е.М. Развитие конфликтологической компетентности будущих учителей: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Е.М. Сгонникова. — Шадринск, 2010. — 198с.
3. Хорошилова Е.П. Формирование готовности студентов педагогического вуза к конструктивному разрешению конфликтов: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Е.П. Хорошилова. — Ставрополь, 2004. — 171с.

У статті розкриваються прийоми організації педагогічної взаємодії, які можуть застосовуватися в процесі підготовки майбутніх учителів до розв'язання педагогічних конфліктів. Особлива увага звертається на прийоми стимулювання професійної рефлексії та творчого мислення студентів.

Ключові слова: конфлікт, педагогічний конфлікт, прийоми педагогічної взаємодії, готовність до розв'язання конфліктів, підготовка майбутніх учителів.

В статье раскрываются приемы организации педагогического взаимодействия, которые могут применяться в процессе подготовки будущих учителей к решению педагогических конфликтов. Особенное внимание обращается на приемы стимулирования профессиональной рефлексии и творческого мышления студентов.

Ключевые слова: конфликт, педагогический конфликт, приемы педагогического взаимодействия, готовность к решению конфликтов, подготовка будущих учителей.

The article discusses techniques for organizing educational interaction that can be applied in the process of the preparation of future teachers to address pedagogical conflicts. Particular attention is paid to the techniques of stimulating professional reflection and creative thinking of students.

Keywords: conflict, pedagogical conflict, techniques of educational interaction, readiness to decision of conflicts, training of future teachers.

УДК 378.147

І.В. Хом'юк
м. Вінниця, Україна

ДІАГНОСТИКА САМООЦІНКИ ЗДАТНОСТІ ТА СТАВЛЕННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ

Постановка проблеми. Самостійна робота студентів у технічному ВНЗ є найважливішим етапом усього процесу їх навчання і значною мірою визначає якість підготовки майбутніх інженерів. У процесі практичної діяльності, в боротьбі з постійно виникаючими труднощами формується майбутній фахівець. Підвищується і значення базових умінь і знань студентів із фундаментальних дисциплін, рівень яких має бути достатнім для перекваліфікації у різних напрямках набутої спеціальності відповідно до ринкових потреб. Тому викладачі цих предметів мають закласти міцний фундамент для свідомого засвоєння студентами знань із спеціальних дисциплін. Для цього треба правильно організувати самостійну роботу студентів, враховувати деякі моменти процесу навчання, а саме звернути увагу на здатність та ставлення студентів до самостійної роботи.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Питанню самостійної роботи студентів у сучасній психолого-педагогічній літературі приділяється значна увага. Розглядаючи організацію самостійної роботи, вчені вважають її: засобом набуття знань (В. Козаков); методом навчання (В. Буряк, Л. Жарова, А. Усова та ін.); засобом, прийомом (І. Унт); формою організації навчальної діяльності (Б. Єсіпов, Т. Шамова та ін.). Змістовна сторона самостійної роботи